

सत्यमेव जयते

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार-ब

वर्ष ११, अंक १७(३)]

गुरुवार, जानेवारी ३०, २०२५/माघ १०, शके १९४६

[पृष्ठे ३२, किंमत : रुपये ९.००

असाधारण क्रमांक ४८

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र शासनाने महाराष्ट्र अधिनियमांन्वये तयार केलेले
(भाग एक, एक-अ आणि एक-ल यांमध्ये प्रसिद्ध केलेले नियम व आदेश यांव्यतिरिक्त) नियम व आदेश.

नगर विकास विभाग

मंत्रालय (मुख्य इमारत), ४ था मजला, मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरू चौक,
मुंबई ४०० ०३२, दिनांक ३० जानेवारी, २०२५.

अधिसूचना

महाराष्ट्र आग प्रतिबंधक व जीवसंरक्षक उपाययोजना नियम, २००९.

क्रमांक अशसे-२०२३/प्र.क्र.३७०/नवि-१४.— महाराष्ट्र आग प्रतिबंधक व जीवसंरक्षक उपाययोजना, २००६ (महा. २००७ चा ३) चे कलम ४९ चे पोट-कलम (१) अन्वये प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा आणि याबाबतीत महाराष्ट्र शासनास समर्थ करणाऱ्या इतर सर्व अधिकारांचा वापर करून, महाराष्ट्र आग प्रतिबंधक व जीवसंरक्षक उपाययोजना नियम, २००९ मध्ये सुधारणा करण्यासाठी खालील नमूद प्रारूप नियम तयार करून ते कलम ४९ चे पोट-कलम (१) च्या तरतूदीनुसार यामुळे बाधित होणाऱ्या व्यक्तींच्या माहितीसाठी प्रसिद्ध करित आहे की, ही अधिसूचना महाराष्ट्र शासनाच्या शासकीय राजपत्रात प्रसिद्ध झाल्यापासून १५ दिवसांचा कालावधी पूर्ण झाल्यानंतर सदर प्रारूप नियम शासन विचारात घेईल.

२. उपरोक्त कालावधी दरम्यान या प्रारूप नियमांशी संबंधित ज्या हरकती किंवा सूचना संचालक, महाराष्ट्र अग्निशमन व आपत्कालीन सेवा संचालनालय, कलिना, सांताक्रुझ (पुर्व), मुंबई ४०० ०९८ यांचेमार्फत प्राप्त होतील, त्या शासनाकडून विचारात घेतल्या जातील.

प्रारूप नियम

- या नियमांना, "महाराष्ट्र आग प्रतिबंधक व जीवसंरक्षक उपाययोजना (सुधारणा) नियम, २०२४" असे म्हणावे.
- महाराष्ट्र आग प्रतिबंधक व जीवसंरक्षक उपाययोजना नियम, २००९ (यात यापुढे ज्याचा निर्देश, "मुख्य नियम" असा केला आहे) याच्या नियम २ मध्ये, खंड (क) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—

"(क क) "परिशिष्ट" याचा अर्थ, या नियमांस जोडलेले परिशिष्ट, असा आहे;".

(१)

३. मुख्य नियमाच्या नियम ३ मध्ये,—

(१) पोट-नियम (१) मधील,—

(क) “संचालक, महाराष्ट्र अग्निशमन सेवा” या मजकुराऐवजी, “संचालक, महाराष्ट्र अग्निशमन व आपत्कालीन सेवा” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(ख) खंड (क) मधील, “ “अ” आणि “ब” वर्ग महानगरपालिकांसाठी,-” या मजकुराऐवजी, “ “अ+”, “अ” व “ब” वर्ग महानगरपालिकांसाठी,-” आणि उपखंड (दोन) मधील “असा अग्निशमन अधिकारी हा नामनिर्देशित अधिकारी असेल” या मजकुराऐवजी, “असा अग्निशमन अधिकारी असेल” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(ग) खंड (ख) च्या उपखंड (दोन) मधील, “हा, नामनिर्देशित अधिकारी” हा मजकूर वगळण्यात येईल;

(घ) खंड (ग) मधील, “हा, नामनिर्देशित अधिकारी” हा मजकूर वगळण्यात येईल;

(ड) खंड (घ) च्या उपखंड (दोन) मधील, “हा, नामनिर्देशित अधिकारी” हा मजकूर वगळण्यात येईल;

(२) पोट-नियम (४) वगळण्यात येईल.

४. मुख्य नियमाच्या नियम ३ मध्ये, पुढील नियम समाविष्ट करण्यात येईल :—

“३अ. स्वयंचलित निरंतर संनियंत्रण प्रणाली.— या अधिनियमाच्या कलम ३ च्या पोट-कलम (३अ) च्या प्रयोजनांसाठी, एखाद्या इमारतीमधील किंवा तिच्या भागामधील अग्निशमन यंत्रणेची स्वयंचलित निरंतर संनियंत्रण प्रणाली ही, परिशिष्टामध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशी असेल.”.

५. मुख्य नियमाच्या नियम ४ मध्ये,—

(१) पोट-नियम (१) मधील, “अधिनियमाच्या” या मजकुरानंतर, “आणि राष्ट्रीय इमारत संहितेच्या व भारतीय मानक संहितेच्या” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल;

(२) पोट-नियम (२) मधील,—

(क) “अधिनियमाच्या कलम ३ च्या पोट-कलम (१) मध्ये” या मजकुरानंतर, “आणि राष्ट्रीय इमारत संहिता व भारतीय मानक संहिता यामध्ये” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल;

(ख) “उत्तम व कार्यक्षम स्थितीत” या मजकुरापूर्वी, “मागील सहा महिन्यांमध्ये” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल;

(३) पोट-नियम (२) नंतर, पुढील पोट-नियम समाविष्ट करण्यात येतील:—

“(३) अधिनियमाच्या कलम ३ च्या पोट-कलम (३अ) च्या तरतुदीद्वारे किंवा त्या अन्वये आवश्यक असल्याप्रमाणे, एखाद्या इमारतीमधील किंवा तिच्या भागामधील अग्निशमन यंत्रणेसाठी स्वयंचलित निरंतर संनियंत्रण प्रणाली पुरविण्याच्या संबंधात, लायसनप्राप्त अभिकरणाने द्यावयाचे प्रमाणपत्र, नमूना- अ-१ मध्ये असेल.

(४) अग्निशमन यंत्रणा, अधिनियमाच्या कलम ३ च्या पोट-कलम (३क) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या स्वयंचलित निरंतर संनियंत्रण प्रणालीच्या मदतीने उत्तम व कार्यक्षम स्थितीत काम करित आहे याची सुनिश्चिती करण्याकरिता, एखाद्या इमारतीमधील किंवा परिवास्तूमधील आग प्रतिबंधक व जीवसंरक्षक उपाययोजनांच्या परिरक्षणासंबंधात, लायसन प्राधिकरणाने जानेवारी व जुलै या महिन्यांमध्ये वर्षातून दोनदा द्यावयाचे प्रमाणपत्र, नमूना-ब-१ मध्ये असेल.

(५) पोट-नियम (१), (२), (३) व (५) यामध्ये नमुद केलेले प्रमाणपत्र, मालकाकडून किंवा भोगवटादाराकडून, एकतर, व्यक्तिशः किंवा नोंदणीकृत डाकेने किंवा कुरियर एजन्सीमार्फत अथवा ऑनलाईन स्वरूपात, मुख्य अग्निशमन अधिकाऱ्याला, किंवा यथास्थिति, संचालकाला सादर करण्यात येईल किंवा पाठवण्यात येईल.”.

६. मुख्य नियमाच्या नियम १२ मध्ये,—

(क) “लायसेन्स अधिकरण म्हणून काम करण्यासाठी” या मजकुराने सुरू होणाऱ्या आणि “कोणतीही किमान अर्हता धारण करील” या मजकुराने संपणाऱ्या मजकूराऐवजी, पुढील मजकूर दाखल करण्यात येईल :—

“कोणतीही व्यक्ती,—

(१) पुढील अर्हतापैकी, किमान कोणतीही अर्हता धारण करित असल्याशिवाय, ती लायसन्स अभिकरण म्हणून काम करण्यासाठी लायसन्स देण्याकरिता अर्ज करण्यासाठी पात्र असणार नाही; आणि लायसन्स अभिकरण म्हणून काम करण्यासाठी तिला लायसन्स देण्यात येणार नाही:-” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(क) “अधिनियमाच्या कलम ३ च्या पोट-कलम (१) मध्ये” या मजकुरानंतर, “आणि राष्ट्रीय इमारत संहिता व भारतीय मानक संहिता यामध्ये” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल;

(ख) खंड (क) (एक) मधील, “भारत सरकार, गृह मंत्रालय यांच्या राष्ट्रीय अग्निशमन सेवा महाविद्यालय, नागपूर या महाविद्यालयाची” या मजकुरानंतर, “अथवा विद्यापीठ अनुदान आयोगाने मान्यता दिलेल्या मान्यताप्राप्त विद्यापीठामधून किंवा अखिल भारतीय तंत्रशिक्षण परिषदेने मान्यता दिलेल्या तंत्र शिक्षण मंडळामधून” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल;

(ग) खंड (ख) मधील,—

(एक) उप-खंड (एक) ऐवजी, पुढील उप-खंड दाखल करण्यात येईल:—

“(एक) विद्यापीठ अनुदान आयोगाने मान्यता दिलेल्या कोणत्याही विद्यापीठामधून किंवा अखिल भारतीय तंत्र शिक्षण परिषदेने मान्यता दिलेल्या तंत्र शिक्षण मंडळामधून यांत्रिकी किंवा विद्युत किंवा इलेक्ट्रॉनिक्स अथवा रासायनिक किंवा स्थापत्य अभियांत्रिकी किंवा संगणक उपयोजन यामधील पदवी किंवा पदविका; आणि”;

(दोन) उपखंड (दोन) मधील,—

(ख) “२००५” व “२००८” ही संख्या वगळण्यात येईल.

(क) “अनुभव” या मजकुरापूर्वी, “तीन वर्षांपेक्षा कमी नसेल इतका” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल;

७. मुख्य नियमाच्या नियम १३ मध्ये,—

(१) पोट-नियम (१) मधील, “नमूना-म मध्ये असेल” या मजकुरानंतर, “आणि वीस रुपयांचा न्यायालय शुल्क मुद्रांक लावण्यात येईल” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात येईल.

(२) पोट-नियम (३) मधील, खंड (ख) मध्ये, - (एक) उप-खंड (५) मधील, “किंवा नोंदणीकृत आयकर व्यवसायी” हा मजकूर वगळण्यात येईल;

(दोन) उप- खंड (७) ऐवजी, पुढील खंड दाखल करण्यात येईल :-“(७) नियम १२ च्या पोट-नियम (१) च्या खंड (ख) च्या उप-खंड (दोन) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेले अनुभवाचे प्रमाणपत्र किंवा नियम १२ च्या पोट-नियम (१) च्या खंड (क) मध्ये नमूद केलेली अर्हता धारण करणाऱ्या किमान एका व्यक्तीच्या नियुक्तीचे प्रमाणपत्र;”;

(तीन) उप-खंड (९) ऐवजी, पुढील उपखंड दाखल करण्यात येईल:- “(९) राज्यामधील वस्तु व सेवा कर (जीएसटी) नोंदणीची साक्षांकित केलेली प्रत;”.

८. मुख्य नियमाच्या नियम १४ मध्ये,—

(१) पोट-नियम (१) मध्ये, (ख) मधील, “एक वर्षांपर्यंत वैध असेल” या मजकुराऐवजी, “दोन वर्षांसाठी वैध असेल” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(२) पोट-नियम (३) नंतर, पुढील पोट-नियम जादा दाखल करण्यात येतील :—

“(४) नियम ४ अन्वये द्यावावयाचा नमूना-अ, नमूना-ब, नमूना-अ-१ किंवा नमूना-ब-१, नियम-१२ मध्ये नमूद केलेली आवश्यक अर्हता असणाऱ्या व्यक्तीच्या स्वाक्षरीनिशी देण्यात येईल.”.

९. मुख्य नियमाच्या नियम १८ मध्ये,—

(१) पोट-नियम (१) मधील, “अग्निशमन सेवा फीच्या” या मजकुराऐवजी, “अग्निशमन व आपत्कालीन सेवा फीच्या” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(२) समास टिपेमधील, “अग्निशमन सेवा फीच्या” या मजकुराऐवजी, “अग्निशमन व आपत्कालीन सेवा फीच्या” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

१०. मुख्य नियमाच्या नियम १९ ऐवजी, पुढील नियम दाखल करण्यात येईल:—

“(१९) (१) प्राधिकारी किंवा संचालक, जिने कलम १४ च्या पोट-कलम (१) अन्वये अर्ज केलेला आहे अशा व्यक्तीला अथवा जिने परवानगीशिवाय इमारतीचे बांधकाम केलेले आहे अशा व्यक्तीला, अर्जदाराने बांधकाम करण्याचे उद्देशीत असलेल्या इमारतीच्या किंवा परवानगीशिवाय केलेल्या बांधकामाच्या बाबतीत, आकारण्यायोग्य असलेल्या अग्निशमन व आपत्कालीन सेवा फीचे निर्धारण करण्याच्या संबंधात “नमूना-क्यू” मधील नोटीस देईल; आणि कलम १४ च्या पोट-कलम (२) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्याप्रमाणे विचारात घ्यावयाच्या बाबी विचारात घेऊन, अशा प्रकारे आकारण्यायोग्य असलेली व अशा व्यक्तीने प्रदेय असलेली, अधिनियमाच्या अनुसूची दोनमध्ये विनिर्दिष्ट केलेली फी निर्धारित करील.

(२) ज्या इमारतीसाठी या अधिनियमानुसार आधीच फी घेण्यात आलेली आहे अशा विद्यमान इमारतींमध्ये, कोणतीही भर घालण्यात आलेली असेल तर, तिच्या बाबतीत आकारण्यायोग्य असलेली व प्रदेय असलेली अग्निशमन व आपत्कालीन सेवा फी, अतिरिक्त बांधकाम क्षेत्रासाठीच केवळ असेल.”.

११. मुख्य नियमाच्या नियम २० मधील, “अग्निशमन सेवा फी” हा मजकूर, समास टिपेसह ज्या ज्या ठिकाणी आलेला असेल त्या त्या ठिकाणी, “अग्निशमन व आपत्कालीन सेवा फी” हा मजकूर, त्याच्या व्याकरणिक फेरफारांसह दाखल करण्यात येईल.

१२. मुख्य नियमाच्या नियम २१ मध्ये, “अग्निशमन सेवा” किंवा “अग्निशमन” हा मजकूर, समास टिपेसह ज्या ज्या ठिकाणी आलेला असेल त्या त्या ठिकाणी, “अग्निशमन व आपत्कालीन सेवा” हा मजकूर, त्याच्या व्याकरणिक फेरफारांसह दाखल करण्यात येईल.

१३. मुख्य नियमाच्या नियम २२ मध्ये,—

(क) पोट-नियम (१) मधील, “अग्निशमन सेवा नियम पुस्तिका” या मजकुराऐवजी, “अग्निशमन व आपत्कालीन सेवा नियम पुस्तिका” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(ख) पोट-नियम (२) मधील, “अग्निशमन सेवा नियम पुस्तिकेत” या मजकुराऐवजी, “अग्निशमन व आपत्कालीन सेवा नियम पुस्तिकेत” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

१४. मुख्य नियमाच्या नियम २४ मध्ये,—

(क) पोट-नियम (१) मधील, “अग्निशमन कार्याचा” या मजकुराऐवजी, “अग्निशमन व इतर कोणत्याही आपत्कालीन परिस्थितीचा” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(ख) समास टिपेमधील, “अग्निशमनाचे कार्य करतेवेळी” या मजकुराऐवजी, “अग्निशमनाची व इतर कोणत्याही आपत्कालीन परिस्थिती हाताळतेवेळी” हा मजकूर, दाखल करण्यात येईल.

१५. मुख्य नियमाच्या नियम २५ मध्ये,—

(क) “अग्निशमन किंवा नैसर्गिक आपत्ती” या मजकुराऐवजी, “अग्निशमन किंवा कोणत्याही आपत्कालीन परिस्थिती विषयक” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल;

(ख) समास टिपेमधील, “आग दुर्घटनेदरम्यानच्या कालावधीत” या मजकुराऐवजी, “आगीच्या किंवा कोणत्याही आपत्कालीन परिस्थितीच्या कालावधीत” हा मजकूर, दाखल करण्यात येईल;

१६. मुख्य नियमाच्या नियम २७ मधील, "नैसर्गिक आपत्ती आणि जीव बचावाशी" या मजकुराऐवजी, "कोणत्याही आपत्कालीन परिस्थितीशी" हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

१७. मुख्य नियमाच्या नियम २८ मध्ये, पोट-नियम (ख) मधील, "मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्याचा" या मजकुराऐवजी, "संबंधित प्राधिकरणाचा" हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

१८. मुख्य नियमाच्या नियम २९ मध्ये,—

(क) "आग विझविण्याच्या प्रयोजनार्थ" या मजकुराऐवजी, "आग विझविण्याच्या किंवा कोणतीही आपत्कालीन परिस्थिती हाताळण्याच्या प्रयोजनार्थ" हा मजकूर, दाखल करण्यात येईल;

(ख) पोट-नियम (१) मधील, "अग्निशमन कार्य" हा मजकूर ज्या दोन ठिकाणी आलेला असेल त्या त्या दोन्ही ठिकाणी, "अग्निशमन व इतर कोणतीही आपत्कालीन परिस्थिती हाताळणे" हा मजकूर, त्याच्या व्याकरणिक फेरफारांसह दाखल करण्यात येईल;

(ग) समास टिपेमध्ये, "आग विझविण्याच्या प्रयोजनासाठी" या मजकुराऐवजी, "आग विझविण्याच्या किंवा कोणतीही आपत्कालीन परिस्थिती हाताळण्याच्या प्रयोजनासाठी" हा मजकूर, दाखल करण्यात येईल.

१९. मुख्य नियमाच्या नियम ३० मध्ये,—

(क) पोट-नियम (१) ऐवजी, पुढील पोट-नियम दाखल करण्यात येईल:—

"(१) व्यथित झालेली कोणतीही व्यक्ती, कलम ३२ अन्वये नमुना- "यु" मध्ये अपील दाखल करू शकेल."

(ख) पोट-नियम (२) मधील,—

(एक) "रु.१०" या मजकुराऐवजी, "रुपये वीस" हा मजकूर, दाखल करण्यात येईल;

(दोन) "रु.५००" या मजकुराऐवजी, "रुपये एक हजार" हा मजकूर, दाखल करण्यात येईल;

२०. मुख्य नियमाच्या नियम ३० नंतर, पुढील नियम समाविष्ट करण्यात येतील :—

"३१. आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षण उपाययोजनांचे मूल्यमापन करण्यासंबंधीचे प्रमाणपत्र.—

(क) लायसनप्राप्त अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षक, अधिनियमाच्या कलम ४५क च्या पोट-कलम (१) च्या खंड (क) मध्ये विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे, "नमुना-व्ही" मध्ये, आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजनांचे मूल्यमापन करण्यासंबंधीचे प्रमाणपत्र देईल.

(ख) खंड (क) मध्ये नमूद केलेले प्रमाणपत्र, वैयक्तिकरित्या किंवा नोंदणीकृत डाकेने किंवा कुरिअर एजन्सीद्वारे किंवा ऑनलाइन स्वरूपात सादर करण्यात येईल किंवा पाठवण्यात येईल.

३२. अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षक म्हणून काम करण्याची पात्रता.- (१) कोणतीही व्यक्ती किंवा व्यक्तींचा संघ, जर तो मालक अथवा भागीदारांपैकी एक भागीदार, किंवा यथास्थिति, संचालकांपैकी एक संचालक असल्याशिवाय, आणि एकतर,—

(अ) (क) (एक) राष्ट्रीय अग्निशमन सेवा महाविद्यालय, गृह मंत्रालय, भारत सरकार यांनी प्रदान केलेली अग्निशमन अभियांत्रिकीमधील पदवी अथवा प्रगत पदविका किंवा पदविका; किंवा

(दोन) इन्स्टिट्यूट ऑफ फायर इंजिनियरिंग (यु.के.) चा अधिष्ठात्र (फेलो) किंवा अग्निशमनमधील पदव्युत्तर पदवी (एम.आय.फायर) (यु.के.) किंवा इन्स्टिट्यूट ऑफ फायर इंजीनियरिंगची (यु.के.) किंवा भारतातील इन्स्टिट्यूट ऑफ फायर इंजीनियरिंगची ए.एम.आय.इ., फायर इंडिया, ग्रॅज्युएटशिप परीक्षा; किंवा

(तीन) विद्यापीठ अनुदान आयोगाने किंवा अखिल भारतीय तंत्र शिक्षण परिषदेने मान्यता दिलेल्या कोणत्याही मान्यताप्राप्त विद्यापीठामधून अग्निशमन अभियांत्रिकीमधील पदवी; आणि

(ख) नियमित अग्निशमन सेवांमधील किंवा औद्योगिक अग्निशमन सेवेमधील वीस वर्षपिक्षा कमी नसेल इतका, त्यापैकी, स्थानक अधिकारी किंवा अग्निशमन सुरक्षा व्यवस्थापक या दर्जापिक्षा कमी दर्जा नसलेल्या पदावरील किमान दहा वर्षे इतका कामाचा अनुभव, धारण करित असल्याशिवाय, आणि,—

(एक) विविध भोगवट्यांच्या बांधकाम आराखड्यांची छाननी करण्याचा, राष्ट्रीय इमारत संहितेच्या (एन. बी.सी.) तरतुदीनुसार किंवा स्थानिक अग्निशमन नियमांच्या तरतुदीनुसार अथवा राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय संहितांमध्ये विहित केलेल्या उपविधीनुसार किंवा तरतुदीनुसार आणि आंतरराष्ट्रीय इमारत संहिता, आंतरराष्ट्रीय अग्निशमन संहिता, तेल उद्योग सुरक्षा संचालनालय, राष्ट्रीय अग्निशमन सुरक्षा अधिसंघ यांसारख्या मानकांनुसार, आग व जीव संरक्षणाशी संबंधित असलेल्या शिफारशी विहित करण्याचा;

(दोन) तपशीलवार निरीक्षणे करून अशा शिफारशींचे पालन केले जात असल्याची सुनिश्चित करण्याचा;

(तीन) विविध प्रकारच्या भोगवट्यांचे नियतकालांतराने निरीक्षण करण्याचा आणि आग व जीव संरक्षक अनुपालनाची सुनिश्चितता करण्याचा, अनुभव धारण करित असल्याशिवाय; किंवा

(ब) (क) (एक) विद्यापीठ अनुदान आयोगाने किंवा अखिल भारतीय तंत्र शिक्षण परिषदेने मान्यता दिलेल्या कोणत्याही विद्यापीठामधून, अग्निशमनमधील पदव्युत्तर पदविकेसह कोणत्याही विद्याशाखेमधील पदवी; किंवा

(दोन) विद्यापीठ अनुदान आयोगाने किंवा अखिल भारतीय तंत्र शिक्षण परिषदेने मान्यता दिलेल्या कोणत्याही मान्यताप्राप्त विद्यापीठातून यांत्रिकी किंवा विद्युत किंवा इलेक्ट्रॉनिक किंवा रासायनिक किंवा स्थापत्य अभियांत्रिकीमधील पदवी; धारण करित असल्याशिवाय, आणि,—

(ख) (एक) सक्रिय व अक्रिय आग संरक्षण व्यवस्था स्थापित करण्याच्या क्षेत्रामधील; किंवा

(दोन) कोणत्याही वैधानिक कंपन्यांच्या आस्थापनेमधील किंवा कोणत्याही औद्योगिक क्षेत्रातील आग व जीव संरक्षक क्षेत्रातील कामाचा,

सात वर्षपिक्षा कमी नसेल इतका अनुभव धारण करित असल्याशिवाय,—

अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षक म्हणून काम करण्यासाठी लायसन देण्याकरिता अर्ज करण्यासाठी पात्र असणार नाही; आणि त्याला अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षक म्हणून काम करण्यासाठी लायसन देण्यात येणार नाही:

परंतु, संघटनेच्या बाबतीत, जेव्हा संघटनेच्या सदस्यांपैकी, एक सदस्य वरील अर्हता धारण करित असेल तरच केवळ अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षक म्हणून काम करण्याचे लायसन देण्यात येईल.

(२) जिला महाराष्ट्रातील किंवा इतर कोणत्याही राज्यातील कोणत्याही शासकीय विभागाकडून किंवा संघटनेकडून तिला काळ्या यादीत टाकण्यात आलेले आहे अशा कोणत्याही व्यक्तीला किंवा व्यक्तींच्या संघाला अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाचे लायसन देण्यात येणार नाही.

३३. अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या.— (१) अशा अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या खालीलप्रमाणे असतील:—

(१) आगीच्या धोक्याच्या जोखीमीचे मूल्यनिर्धारण करण्याच्या दृष्टिकोनातून इमारतीचे ३६० अंशामध्ये (डिग्रीमध्ये) मूल्यनिर्धारण करणे;

(२) इमारतीचे बांधकाम करताना, संबंधित आग संरक्षक विनियमांचे पालन केले असल्याची पडताळणी करणे;

(३) ज्या क्षेत्रांमध्ये ज्वलनशील पदार्थ साठवले जातात किंवा त्यावर प्रक्रिया केली जाते किंवा ते हस्तांतरित केले जातात त्या क्षेत्रांमधील प्रज्वलन स्रोत निश्चित करणे व नियंत्रित करणे;

(४) साठविलेल्या वस्तूंच्या भौतिक किंवा रासायनिक अनुकूलतेचे मूल्यमापन करणे आणि आगीपासून होणारे नुकसान कमी करण्यासाठी उचित उपाययोजनांची शिफारस करणे;

(५) आग लागण्यास कारणीभूत असलेले विद्युत धोके तपासणे आणि आवश्यक उपाययोजनांची शिफारस करणे;

(६) विविध भोगवाट्यांमधील विविध सक्रिय यंत्रणा (अग्निशमन नळखांब (फायर हायड्रंट्स), तुषार प्रणाली (स्प्रिंकलर), अग्निशमन पंप, इत्यादी), आग सूचक व शोधन (फायर अलार्म अँड डिटेक्शन) प्रणाली तसेच अक्रिय आग संरक्षक उपाययोजनांच्या आवश्यकता यांची पडताळणी करणे आणि कोणत्याही असल्यास, कमतरतांच्या बाबतीत, योग्य सुधारणा करण्याची शिफारस करणे;

(७) इमारत व्यवस्थापन प्रणालीच्या किंवा आग नियंत्रण कक्षाच्या कामकाजाचे मूल्यमापन करणे;

(८) आगीच्या घटना हाताळण्यासाठी कर्मचारी वर्गाची किंवा कर्मचाऱ्यांची या घटनांची पूर्वतयारी व सुसज्जता समजून घेण्याकरिता कर्मचारी सुरक्षा जागरूकता आणि सुरक्षा प्रशिक्षण आवश्यकता (प्रशिक्षणाची ओळख व परिणामकारकता) यांचे मूल्यमापन करणे;

(९) उक्त परिवास्तूच्या किंवा इमारतीच्या आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजनांचे मूल्यमापन करण्यासंबंधी उक्त इमारतीच्या मालकाला किंवा भोगवटादाराला, अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाने यथोचित स्वाक्षरी केलेला अहवाल व नमुना-व्ही मधील प्रमाणपत्र सादर करणे:

परंतु, संघटनेच्या बाबतीत, जर अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षक हा, व्यक्तींचा संघ असेल तर, अशा प्रमाणपत्रासाठी आवश्यक अर्हता असणाऱ्या अशा संघटनेच्या व्यक्तीकडून असा अहवाल व प्रमाणपत्र स्वाक्षरीत करण्यात येईल;

(१०) सर्व अग्निशमन यंत्रणा (सक्रिय व अक्रिय दोन्ही) चांगल्या व कार्यक्षम स्थितीत काम करित आहेत याची खात्री करण्यासाठी आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजनांचे मूल्यमापन करणे;

(११) इमारतीमध्ये पुरविलेल्या आग व जीव सुरक्षेची संबंधित असलेल्या सर्व सक्रिय उपाययोजनांची चाचणी करणे;

(१२) इमारत उपविधीन्वये किंवा संहितेन्वये दिलेल्या अटीनुसार पुरविलेल्या अग्निशमन संच मांडणीचे किंवा उपकरणांचे निरीक्षण व चाचणी केल्याची, आवश्यक तारीख व वेळेच्या शिक्क्यासह, मालकाच्या किंवा भोगवटादाराच्या प्रतिनिधीची स्वाक्षरी असलेली आवश्यक छायाचित्रे घेणे किंवा दृकचित्रण (व्हिडिओ) करणे.

३४. लायसनप्राप्त अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाचे लायसन, इत्यादीकरिता अर्ज.—

(१) कलम ४५क अन्वये अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाच्या लायसनसाठीचा प्रत्येक अर्ज, “नमुना- डब्ल्यू” मध्ये करण्यात येईल.

(२) असा अर्ज, वैयक्तिकरित्या किंवा नोंदणीकृत डाकेने किंवा कुरिअर एजन्सीमार्फत किंवा ऑनलाइन स्वरूपात सादर करता येईल किंवा पाठविता येईल.

(३) अशा प्रत्येक अर्जावर, वीस रुपयांचा न्यायालय मुद्रांक लावण्यात येईल आणि त्यासोबत पंचवीस हजार रुपये इतके शुल्क प्रदान करण्यात येईल.

(४) प्रत्येक अर्जासोबत, पुढील दस्तऐवज देखील जोडण्यात येतील :—

(क) मालकाचे किंवा भागीदाराचे, किंवा यथास्थिति, संचालकाचे साक्षांकित केलेले पासपोर्ट आकाराचे छायाचित्र;

(ख) मालक किंवा भागीदारी विलेख किंवा संस्थापन समयलेख किंवा यथास्थिति, संस्थापन लेख म्हणून भागीदारी संस्थेची नोंदणी;

(ग) अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षण करण्यासाठी पुरेशी यंत्रसामग्री, हत्यारे व इतर आवश्यक उपकरणांची यादी;

(घ) भागीदारी संस्थेस, महाराष्ट्रातील किंवा इतर कोणत्याही राज्यातील कोणत्याही शासकीय किंवा निमशासकीय संघटनेने काळ्या यादीत टाकलेले नाही असे नमूद करणारे स्वयं-साक्षांकित प्रमाणपत्र; आणि

(ड) नूतनीकरणाच्या बाबतीत, मागील वर्षी केलेल्या अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षेच्या कामाचे स्वयं-घोषित प्रमाणपत्र.

३५. अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाचे लायसन.— (एक) अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाचे लायसन नमुना-एक्स मध्ये देण्यात येईल आणि ते पुढील शर्तीना अधीन असेल :—

(दोन) लायसन, अहस्तांतरणीय असेल.

(तीन) (क) लायसनप्राप्त अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाच्या कार्यालयाच्या पत्त्याच्या,

(ख) भागीदारामधील किंवा संचालकामधील,

बदलाच्या केलेले बदल, कोणतेही असल्यास, तात्काळ संचालकास कळवण्यात येतील.

३६. अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाच्या लायसनाचे नूतनीकरण.— कलम ४५अ अन्वये दिलेल्या लायसनाच्या नूतनीकरणाचा अर्ज देखील नमुना- डब्ल्यू मध्ये करण्यात येईल आणि नियम ३४ च्या पोट-नियम (३) व (४) अन्वये विनिर्दिष्ट केलेले शुल्क प्रदान करण्यात येईल आणि दस्तऐवज त्यासोबत जोडण्यात येतील.

३७. अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाचे लायसन निलंबित किंवा रद्द करण्याची नोटीस.— लायसन निलंबित किंवा रद्द करण्याची नोटीस, नमुना- वाय मध्ये असेल.”.

२१. मुख्य नियमांस जोडलेल्या नमुना-अ नंतर, पुढील नमुना समाविष्ट करण्यात येईल :—

“नमुना- अ-१* ”

[नियम ४(३) पहा]

अग्निशमन यंत्रणांसाठी स्वयंचलित निरंतर संनियंत्रण प्रणालीचे अनुपालन करण्याच्या संबंधात लायसनप्राप्त अभिकरणाने द्यावयाचे प्रमाणपत्र.

प्रमाणपत्र

याद्वारे, असे प्रमाणित करतो की, मी/आम्ही, महाराष्ट्र आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजना अधिनियम, २००६ (२००७ चा महा. ३) याच्या तरतुदींन्वये, पुढील इमारतीमध्ये किंवा परिवास्तूंमध्ये पुरवण्यात यावयाच्या आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजनांच्या संबंधातील अनुपालनाबाबत परिशिष्टामध्ये नमूद केलेली कामे केलेली आहेत आणि करण्याची आवश्यकता असलेली इतर संबंधित कार्ये पार पडलेली आहेत.

इमारतीचे किंवा परिवास्तूचे वर्णन व स्थान

मी किंवा आम्ही केलेल्या किंवा पार पाडलेल्या कामाचा व संबंधित कार्याचा तपशील, यासोबत जोडलेल्या यादीत नमूद केला आहे.

ठिकाण:

तारीख:

लायसनप्राप्त अभिकरणाची स्वाक्षरी व पत्ता.

लायसन क्रमांक: .....

* टिप :— प्रत्येक इमारतीसाठी, नमुना-‘अ-१’ मधील स्वतंत्र प्रमाणपत्र आवश्यक असेल.”.

२२. मुख्य नियमांस जोडलेल्या नमुना-ब नंतर, पुढील नमुना समाविष्ट करण्यात येईल :-

“नमुना- ‘ब-१’

[नियम ४(५) पहा]

अग्निशमन यंत्रणांसाठी स्वयंचलित निरंतर सनियंत्रण प्रणालीचे अनुपालन केल्याचे प्रमाणपत्र.

प्रमाणपत्र

याद्वारे, असे प्रमाणित करतो की, मी/आम्ही, महाराष्ट्र आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजना अधिनियम, २००६ (२००७ चा महा. ३) याच्या तरतुदींन्वये, पुढील इमारतीमध्ये किंवा परिवास्तूंमध्ये पुरवण्यात यावयाच्या आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजनांच्या संबंधातील अनुपालनाबाबत परिशिष्टामध्ये नमूद केलेली निरीक्षणाची कामे केलेली आहेत आणि करण्याची आवश्यकता असलेली इतर संबंधित कार्ये पार पडलेली आहेत.

मी/आम्ही, आणखी असेही प्रमाणित करतो की, वर नमूद केलेल्या इमारतीत केलेली ही संच मांडणी, महाराष्ट्र आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजना अधिनियम, २००६ (२००७ चा महा. ३) याच्या तरतुदींन्वये आवश्यक असल्याप्रमाणे, ... या कालावधीमध्ये दुरुस्त व कार्यक्षमपणे स्थितीत ठेवलेली आहे. नियमांच्या परिशिष्टानुसार मी/आम्ही केलेल्या संच मांडणीच्या निरीक्षणाचा तपशील, यासोबत जोडलेल्या अहवालामध्ये नमूद केलेला आहे.

ठिकाण :

दिनांक :

लायसनप्राप्त अभिकरणाची स्वाक्षरी व पत्ता.

लायसन क्रमांक .....

* टिप :- प्रत्येक इमारतीसाठी नमुना “ब-१” मधील स्वतंत्र प्रमाणपत्र जोडणे आवश्यक आहे.”.

२३. मुख्य नियमांस जोडलेल्या नमुना-आय ऐवजी, पुढील नमुना दाखल करण्यात येईल :-

“नमुना- ‘आय’

(नियम ८ पहा)

निरीक्षण अहवाल

ज्याअर्थी, महाराष्ट्र आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजना अधिनियम, २००६ (२००७ चा महा. ३) याच्या कलम ५ च्या पोट-कलम (१) अन्वये ----- च्या मालकाला किंवा भोगवटादाराला “तीन तासांची” नोटीस दिल्यानंतर, उक्त अधिनियमाच्या तरतुदींद्वारे किंवा त्या अन्वये, उक्त इमारतीमध्ये किंवा परिवास्तूंमध्ये पुरविलेल्या किंवा पुरविण्याची आवश्यकता असलेल्या आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजनांच्या अपर्याप्ततेची किंवा त्याच्या उल्लंघनाची खात्री करण्यासाठी मी, ----- दिनांक ----- रोजी ठीक --- वाजता उक्त इमारतीमध्ये किंवा परिवास्तूंमध्ये प्रवेश केला आणि त्या इमारतीचे किंवा परिवास्तूंचे निरीक्षण केले.

२. भारतीय राष्ट्रीय इमारत संहितेमध्ये दिल्याप्रमाणे भोगवट्यावर आधारित असलेल्या इमारतीच्या वर्गीकरणानुसार, भोगवट्याचा प्रकार ----- हा आहे आणि भोगवट्याचा उपविभाग ----- हा आहे आणि निरीक्षण केलेल्या इमारतीचा किंवा तिच्या भागाचा भोगवटा ----- हा आहे.

३. मी निरीक्षण केलेल्या उक्त इमारतीमध्ये किंवा परीवास्तूंमध्ये, क्रमांक -----, दिनांक ----- द्वारे, तात्पुरती आग सुरक्षा मान्यता प्राप्त केली आहे / प्राप्त केलेली नाही आणि क्रमांक -----, दिनांक ----- द्वारे, अंतिम आग सुरक्षा मान्यता प्राप्त केली आहे / प्राप्त केलेली नाही.

४. निरीक्षण करतांना, इमारतीमध्ये किंवा परीवास्तूंमध्ये आढळून आलेली अपर्याप्तता किंवा उल्लंघने खालीलप्रमाणे आहेत :—

क.-----

ख.-----

ग.-----

ठिकाण:

निरीक्षण करणाऱ्या अधिकाऱ्याची

दिनांक:

स्वाक्षरी व पदनाम.”.

२४. मुख्य नियमांस जोडलेल्या नमुना-एम मधील, “प्रति, संचालक/ मुख्य अग्निशमन अधिकारी/ नामनिर्देशित अधिकारी,” या मजकुराऐवजी, “प्रति, संचालक, महाराष्ट्र अग्निशमन व आपत्कालीन सेवा,” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

२५. मुख्य नियमांस जोडलेल्या नमुना-एन मधील, स्वाक्षरीच्या मजकुरातील, “संचालक/मुख्य अग्निशमन अधिकारी/ नामनिर्देशित अधिकारी” या मजकुराऐवजी, “संचालक” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

२६. मुख्य नियमांस जोडलेल्या नमुना-ओ मधील, स्वाक्षरीच्या मजकुरातील, “संचालक/मुख्य अग्निशमन अधिकारी/ नामनिर्देशित अधिकारी” या मजकुराऐवजी, “संचालक” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

२७. मुख्य नियमांस जोडलेल्या नमुना-प मध्ये,—

(एक) मुख्य मजकुरातील, “प्रति, आयुक्त/ अधिकारी” या मजकुराऐवजी, “प्रति, संचालक किंवा मुख्य अग्निशमन अधिकारी” हा मजकूर दाखल करण्यात येईल.

(दोन) “अग्निशमन सेवा फी” हा मजकूर ज्या दोन ठिकाणी आलेला असेल त्या दोन्ही ठिकाणी, त्या मजकुराऐवजी, “अग्निशमन व आपत्कालीन सेवा फी” हा मजकूर त्याच्या व्याकरणिक फेरफारांसह दाखल करण्यात येईल.

२८. मुख्य नियमांस जोडलेल्या नमुना-क्यू मध्ये, “अग्निशमन सेवा फी” हा मजकूर ज्या ज्या ठिकाणी आलेला असेल त्या त्या ठिकाणी, त्या मजकुराऐवजी, “अग्निशमन व आपत्कालीन सेवा फी” हा मजकूर त्याच्या व्याकरणिक फेरफारांसह दाखल करण्यात येईल.

२९. मुख्य नियमांस जोडलेल्या नमुना-आर मध्ये, “अग्निशमन सेवा फी” हा मजकूर ज्या ज्या ठिकाणी आलेला असेल त्या त्या ठिकाणी, त्या मजकुराऐवजी, “अग्निशमन व आपत्कालीन सेवा फी” हा मजकूर त्याच्या व्याकरणिक फेरफारांसह दाखल करण्यात येईल.

३०. मुख्य नियमांस जोडलेल्या नमुना-एस मध्ये, “अग्निशमन कार्यवाही” हा मजकूर ज्या ज्या ठिकाणी आलेला असेल त्या त्या ठिकाणी, त्या मजकुराऐवजी, “आग किंवा इतर कोणतीही आपत्कालीन परिस्थिती हाताळणे” हा मजकूर त्याच्या व्याकरणिक फेरफारांसह दाखल करण्यात येईल.

३१. मुख्य नियमांस जोडलेल्या नमुना-टी मध्ये, “अग्निशमन व बचाव कार्यवाही” हा मजकूर ज्या ज्या ठिकाणी आलेला असेल त्या त्या ठिकाणी, त्या मजकुराऐवजी, “अग्निशमन किंवा इतर कोणतीही आपत्कालीन परिस्थिती हाताळणे” हा मजकूर त्याच्या व्याकरणिक फेरफारांसह दाखल करण्यात येईल.

३२. मुख्य नियमांस जोडलेल्या नमुना-यु नंतर, पुढील नमुने जादा दाखल करण्यात येतील :—

“नमुना-‘व्ही’

(नियम ३२ पहा)

अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाने दिलेले प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र

याद्वारे, असे प्रमाणित करण्यात येते की, मी, मेसर्स, -----, अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षण करण्याचे लायसन असल्याने, महाराष्ट्र आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजना अधिनियम, २००६ (२००७ चा महा. ३) याच्या तरतुदींन्वये आवश्यक असल्याप्रमाणे, पुढील इमारतीमधील किंवा परिवास्तूमधील, आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षण उपाययोजनांचे मूल्यमापन केले आहे आणि त्या दुरुस्त व कार्यक्षमपणे काम करण्याच्या स्थितीत आहेत असे आढळून आले आहे.

इमारतींचे किंवा परिवास्तूंचे वर्णन व स्थान

.....

मी किंवा आम्ही ज्यांचे मूल्यमापन केले किंवा निरीक्षण केले आहे त्या कामांचा व संबंधित कार्यांचा तपशील, या सोबत जोडलेल्या आग संरक्षण व परिनिरीक्षण अहवालामध्ये नमूद केलेला आहे.

मी असे देखील प्रामाणिक करतो की, अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षक म्हणून अनुपालन करावयाची, महाराष्ट्र आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजना अधिनियम, २००६ (२००७ चा महा. ३) आणि महाराष्ट्र आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजना नियम, २००९ यांमध्ये दिलेली कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या मी वाचलेल्या आहेत व समजून घेतलेल्या आहेत आणि याद्वारे, असे नमूद करतो की, त्यांचे पालन करण्यास मी बांधील आहे.

ठिकाण:

दिनांक:

लायसनप्राप्त अग्निशमन व जीव संरक्षक

परिनिरीक्षकाची स्वाक्षरी व पत्ता

लायसन क्रमांक .....

*टिप :- प्रत्येक इमारतीसाठी नमुना-व्ही मधील स्वतंत्र प्रमाणपत्र जोडणे आवश्यक असेल.

नमुना- 'डब्ल्यू'

(नियम ३५ पहा)

अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षक म्हणून काम करण्यासाठी लायसन मिळण्याचा अर्ज

प्रति,

संचालक,

महाराष्ट्र अग्निशमन व आपत्कालीन सेवा,

-----.

विषय : महाराष्ट्र आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजना अधिनियम, २००६ (२००७ चा महा. ३) या अन्वये अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाचे लायसन देण्याबाबत किंवा लायसनाचे नूतनीकरण करण्याबाबत.

महोदय,

मी/आम्ही, -----, निम्न स्वाक्षरीकार याद्वारे, कोणत्याही ठिकाणामधील, इमारतीतील किंवा तिच्या भागामधील आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजनांचे मूल्यमापन करण्यासाठी अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाचे लायसन देण्याबाबत किंवा लायसनाचे नूतनीकरण करण्याबाबत अर्ज करित आहे/आहोत. त्याचा तपशील खाली दिलेला आहे :—

(१)	अर्जदाराचे पूर्ण नाव (मोठ्या अक्षरात):	
(२)	व्यक्तींच्या अधिसंघाच्या बाबतीत, संबंधित अधिनियमाखालील नोंदणीचा तपशील:	
(३)	पत्ता (निवासस्थान):	
(४)	पत्ता (कार्यालय):	
(५)	अधिनियमाच्या आवश्यकतांनुसार तांत्रिक अर्हता व अनुभव:	
(६)	कर्मचाऱ्यांचा तपशील:	
	(अ) पर्यवेक्षकीय कर्मचारी- प्रत्येकाचे नाव, अर्हता व पत्ते:	
	(ब) इतर कर्मचारी- प्रत्येकाचे नाव, अर्हता व पत्ते:	
(७)	नूतनीकरणाच्या बाबतीत, अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षणाशी संबंधित असलेल्या कामाचा तपशील-	
	(अ) कामाचे नाव किंवा स्वरूप:	
	(ब) ज्यासाठी अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षण केली जात आहे त्या भोगवट्यांचे प्रकार: (टीप- केलेल्या कामाच्या स्वयं-साक्षांकित प्रती व नमुना-व्ही जोडा)	
(८)	यंत्रसामग्री, हत्यारे व उपकरणे यांची यादी:	
(९)	अर्जदारास किंवा आवश्यक अर्हता असणाऱ्या व्यक्तीला, यापूर्वी कोणत्याही शासकीय विभागाने/ संघटनेने/ इतर राज्याने काळ्या यादीत टाकलेले होते काय?	
(१०)	अर्जदाराने, त्याच्या नावे किंवा भागीदारी संस्थेच्या नावे नोंदणीसाठी अन्यत्र कोठे अर्ज केला आहे का? असल्यास, अर्ज फेटाळण्यात आला आहे किंवा कसे? तपशील द्या.	

(११)	शुल्काचा तपशील:	
	(अ) शुल्काची रक्कम	
	(ब) युटीआर क्रमांक:	
	(क) दिनांक:	
(१२)	जर विद्यमान लायसनाचे नूतनीकरण करण्यासाठी अर्ज केलेला असेल तर, लायसनाच्या बाबतीतील तपशील व त्याच्या वैधतेचा कालावधी (लायसनाची प्रत जोडा)	
(१३)	अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाचे लायसन यापूर्वी कोणत्याही वेळी निलंबित किंवा रद्द करण्यात आले आहे किंवा कसे; आणि जर असल्यास, त्याची कारणे:	

उक्त अधिनियमान्वये अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाचे लायसन देण्यात यावे अशी मी आपणास अशी विनंती करतो.

धन्यवाद!

आपला विश्वासू,

अर्जदार.

नमुना- 'एक्स'

(नियम ३६ पहा)

अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाचे लायसन

लायसन क्रमांक :

दिनांक :

अग्निशामक यंत्रणा, दुरुस्त व कार्यक्षम स्थितीत काम करीत आहे अशी खात्री करण्यासाठी इमारतीमधील किंवा त्यांच्या भागामधील आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजनांचे मूल्यमापन करण्याकरिता महाराष्ट्र आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजना अधिनियम, २००६ (२००७ चा महा. ३) याच्या प्रयोजनांसाठी, अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षक म्हणून काम करण्यासाठी .....येथे नोंदणीकृत कार्यालय असणाऱ्या .....यांना उक्त अधिनियमाच्या कलम ४५अ च्या तरतुदींन्वये, याद्वारे लायसन देण्यात येत आहे किंवा लायसनाचे नूतनीकरण करण्यात येत आहे.

हे लायसन, ते ते दिल्याच्या तारखेपासून दोन वर्षांच्या, म्हणजेच,.....पासून.....पर्यंतच्या कालावधीसाठी वैध असेल.

संचालक,

महाराष्ट्र अग्निशमन व आपत्कालीन सेवा.

नमुना- 'वाय'

(नियम ३७ पहा)

अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाचे लायसन निलंबित किंवा रद्द करण्याबाबत नोटीस

प्रति,

.....
 .....
 .....

ज्याअर्थी, महाराष्ट्र आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजना अधिनियम, २००६ (२००७ चा महा. ३) आणि महाराष्ट्र आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजना नियम, २००९ याच्या प्रयोजनार्थ, ... यांच्या नावे, लायसन क्रमांक....., दिनांक..... असणारे, अग्निशमन व जीव संरक्षक परिनिरीक्षकाचे लायसन देण्यात आलेले आहे किंवा त्याचे नूतनीकरण करण्यात आलेले आहे;

आणि ज्याअर्थी, पुढील उल्लंघने व अनियमितता निदर्शनास आलेल्या आहेत :—

(१)

(२)

(३)

आणि ज्याअर्थी, ही कृत्ये.....ठरतात.

त्याअर्थी आता, उक्त अधिनियमाच्या कलम ४५क च्या पोट-कलम (६) अन्वये मला प्रदान केलेल्या अधिकारांचा वापर करून, मी, याद्वारे, अशा प्रकारे तुम्हाला देण्यात आलेले किंवा नूतनीकरण केलेले लायसन निलंबित किंवा रद्द का करण्यात येऊ नये याबाबत, दिनांक .....रोजी ..... पर्यंत निम्न स्वाक्षरीकारास पोहोचेल अशा बेतात, लेखी कारणे दर्शविण्यासाठी तुम्हाला पाचारण करित आहे.

संचालक,

महाराष्ट्र अग्निशमन व आपत्कालीन सेवा.”.

३३. मुख्य नियमांस जोडलेल्या नमुना-वाय नंतर, पुढील परिशिष्ट दाखल करण्यात येईल :—

“परिशिष्ट - एक

[नियम ४(३) पहा]

१. आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक उपाययोजना दुरुस्त व कार्यक्षमपणे काम करण्याच्या स्थितीत आहे याची सुनिश्चिती करण्याकरिता, या अधिनियमाच्या कलम ४५ अन्वये विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे, इमारतीमध्ये किंवा तिच्या भागामध्ये अग्निशमन यंत्रणेकरिता इंटरनेट ऑफ थिंग्ज (आय ओ टी) वर आधारित असलेली स्वयंचलित निरंतर सनियंत्रण प्रणाली (ए.सी.एम.एस.), सक्रिय व अक्रिया अशा दोन्ही उपाययोजनांकरिता पुरवण्यात येईल.

२. ए.सी.एम.एस. प्रणालींची तरतूद, दोन टप्प्यात करण्यात येईल. ए.सी.एम.एस. या प्रणालीची संच मांडणी अशी असेल की, ती, मालक किंवा भोगवटादार तसेच प्रणाली बसविणारा, म्हणजेच, पहिल्या टप्प्यात या अधिनियमाच्या कलम ९ अन्वये नियुक्त केलेले लायसनप्राप्त अभिकरण, या दोघांनाही आवश्यक निर्देश देईल. दुसऱ्या टप्प्यात, गंभीर धोक्याच्या सूचना, स्थानिक अग्निशमन व आपत्कालीन सेवांना देखील पाठवण्यात येतील. दोन्ही टप्प्यांमध्ये आवश्यक असलेल्या प्रक्रियेसंबंधीचे तपशील, खंड १.४ मध्ये दिलेले आहेत. पहिल्या टप्प्याची सुरुवात, नियम अंमलात आल्याबरोबर तात्काळ प्रभावाने करण्यात येईल तर, दुसरा टप्पा नंतरच्या टप्प्यात करण्यात येईल.

३. ए.सी.एम.एस. या प्रणालीमध्ये खालील गोष्टी पुरवण्यात येतील:—

(अ) प्रणालीची स्थिती : कोणत्याही योग्य आय ओ टी गेटवेवर जी निर्माण करण्यात येईल व संकलित करण्यात येईल अशा प्रत्येक प्रणालीची स्थिती जाणून घेण्यासाठी सक्षम असणाऱ्या आवश्यक यंत्रणेसह ही प्रणाली एकात्मिक करण्यात येईल. त्यानंतर, संकलित केलेला डेटा कोणत्याही योग्य क्लाउड सर्व्हरवर अपलोड करण्यात येईल आणि त्यानंतर, प्रणालीच्या स्थितीबाबत आवश्यक असलेली वास्तव माहिती, ईमेलवर, लघु संदेश सेवेद्वारे (sms) किंवा कोणत्याही योग्य ॲप सेवेद्वारे मोबाइलवर मालकाकडे/भोगवटादाराकडे आणि प्रणाली बसवणाऱ्याकडे पाठवण्यात येईल. पुढील प्रणालींची स्थिती अधिसूचित करण्यात येईल.

(ब) नळखांब (हायड्रंट) :—

- (१) मुख्य नळखांब (हायड्रंट) पंप चालू असण्याची स्थिती.
- (२) (दोन) स्थापित केलेला (स्टॅंडबाय) डिझेल/इलेक्ट्रिकल पंप चालू असण्याची स्थिती.
- (३) डिझेल टाकीच्या पातळीचे सनियंत्रण.
- (४) मुख्य नळखांब (हायड्रंट) पंपाचा वीज पुरवठा (चालू/बंद).
- (५) (पाच) हायड्रंट राइजर निम्न दाबाचे सनियंत्रण.
- (६) (सहा) जॉकी पंप चालू असण्याची स्थिती.
- (७) (सात) जॉकी पंपाचा वीज पुरवठा (चालू/बंद).
- (८) (आठ) बूस्टर पंप चालू असण्याची स्थिती.
- (९) (नऊ) मुख्य बूस्टर पंपाचा वीज पुरवठा (चालू/बंद).

(क) अग्निशमन पाण्याची टाकी (फायर वॉटर टँक) :—

- (एक) भूमिगत/ भूमीवरील (युजी/एजी) अग्निशमन टाकीच्या पातळीचे सनियंत्रण.
- (दोन) वर बसविलेल्या (ओव्हरहेड) टाकीच्या निम्न पातळीचे सनियंत्रण.

(ड) तुषार (स्प्रिंकलर) :—

- (एक) मुख्य तुषार (स्प्रिंकलर) पंप चालू असण्याची स्थिती.
- (दोन) मुख्य तुषार (स्प्रिंकलर) पंपाचा वीज पुरवठा.
- (तीन) तुषार (स्प्रिंकलर) रायझरच्या निम्न दाबाचे सनियंत्रण.

(इ) शोधक यंत्रणा :-

- (एक) शोधक कार्याची स्थिती (चालू / बंद).
- (दोन) नियंत्रक (कंट्रोल) पॅनेलची / पुनरावर्तक (रिपीटर) पॅनेलची स्थिती (कार्यरत/ अकार्यरत).
- (तीन) नियंत्रण पॅनेलच्या बॅटरीची स्थिती.

(ई) हस्तचालित संपर्क केंद्रे (मॅन्युअल कॉल पॉइंट्स) :— हस्तचालित संपर्क केंद्रांच्या (मॅन्युअल कॉल पॉइंट्स) कार्याची स्थिती (चालू / बंद).

(उ) सार्वजनिक संपर्क प्रणाली :— सार्वजनिक संपर्क प्रणालीची स्थिती (कार्यरत/ अकार्यरत).

(ऊ) हवेचा दाब :-

(एक) सर्व विद्यमान उद्‌घाहकाचा (लिफ्टचा)/उच्चालकाचा (होईस्टवेचा) सोपान दाब पंखा (स्टेअरकेस प्रेशरायझेशन फॅन) चालू असण्याची स्थिती.

(दोन) सर्व विद्यमान उद्‌घाहकाचा (लिफ्टचा)/उच्चालकाचा (होईस्टवेचा) दाब पंखा (प्रेशरायझेशन फॅन) चालू असण्याची स्थिती.

(झ) पुरवठा व बहिःसर्जक पंखा :- वायुवीजन किंवा बहिःसर्जक प्रणालीसाठी तळघर पुरवठा व बहिःसर्जक पंखा (एक्झॉस्ट फॅन) चालू असण्याची स्थिती.

टिप : पुढील आधारसामग्री मापदंडाचे (डेटा पॅरामीटर्सचे) सनियंत्रण करण्यात येईल आणि वास्तव सनियंत्रण करण्यासाठी व अहवाल निर्मितीसाठी ती, स्थानिक गेटवेवरून क्लाउड पोर्टलवर पाठवण्यात येतील.

(ज) एकात्मिकरणाचे मार्ग:-

अ. क्र.	संकटकालीन अग्निशामन व जीव संरक्षक मापदंडांचे सनियंत्रण	एकात्मिकरणाचा मार्ग
१.	मुख्य नळखांब (हायड्रंट) पंप चालू असण्याची स्थिती.	पाणी विभेदक दाब बटन (प्रेसर स्विच)
२.	मुख्य तुषार (स्प्रिंकलर) पंप चालू असण्याची स्थिती.	पाणी विभेदक दाब बटन (प्रेसर स्विच)
३.	स्थापित केलेला (स्टँडबाय) डिझेल/इलेक्ट्रिकल पंप चालू असण्याची स्थिती.	पाणी विभेदक दाब बटन (प्रेसर स्विच)
४.	जॉकी पंप चालू असण्याची स्थिती.	पाणी विभेदक दाब बटन (प्रेसर स्विच)
५.	बूस्टर पंप चालू असण्याची स्थिती.	पाणी विभेदक दाब बटन (प्रेसर स्विच)
६.	डिझेल टाकीच्या निम्न पातळीचे सनियंत्रण.	पातळी संवेदक (लेव्हल सेंसर)
७.	मुख्य नळखांब (हायड्रंट) पंपाचा वीज पुरवठा	मोटर नियंत्रण केंद्र (कंट्रोल सेंटर)(एम सी सी) येथील विद्युत दाब संवेदक (व्होल्टेज सेन्सर)
८.	हायड्रंट राइजर निम्न दाबाचे सनियंत्रण.	दाब बटन (स्विच)/वाहक (ट्रान्समीटर)
९.	मुख्य तुषार (स्प्रिंकलर) पंपाचा वीज पुरवठा	एम सी सी येथील विद्युत दाब संवेदक (व्होल्टेज सेन्सर)
१०.	५ बारपेक्षा कमी असलेल्या तुषार (स्प्रिंकलर) रायझरच्या निम्न दाबाचे सनियंत्रण.	दाब बटन (स्विच) /वाहक (ट्रान्समीटर)
११.	भूमिगत/ भूमीवरील (युजी/एजी) अग्निशामन टाकीच्या निम्न पातळीची सनियंत्रण प्रणाली.	ध्वनी लहरी असलेले जल पातळी उपकरण (अल्ट्रासोनिक वॉटर लेव्हल डिव्हाइस)
१२.	उपरी (ओव्हरहेड) टाकीच्या निम्न पातळीची सनियंत्रण प्रणाली	ध्वनी लहरी असलेले जल पातळी उपकरण (अल्ट्रासोनिक वॉटर लेव्हल डिव्हाइस)
१३.	शोधक यंत्राच्या कार्याची स्थिती	प्लेन ओल्ड टेलिफोन सर्किस (पी ओ टी एस) फायर पॅनेलमधून मोफत संपर्क
१४.	नियंत्रक (कंट्रोल) पॅनेलची/ पुनरावर्तक (रिपीटर) पॅनेलची स्थिती	प्लेन ओल्ड टेलिफोन सर्किस (पी ओ टी एस) फायर पॅनेलमधून मोफत संपर्क
१५.	नियंत्रक पॅनेलच्या बॅटरीची स्थिती.	प्लेन ओल्ड टेलिफोन सर्किस (पी ओ टी एस) फायर पॅनेलमधून मोफत संपर्क
१६.	हस्तचालित संपर्क केंद्रांच्या (मॅन्युअल कॉल पॉइंट्स) कार्याची स्थिती	प्लेन ओल्ड टेलिफोन सर्किस (पी ओ टी एस) फायर पॅनेलमधून मोफत संपर्क
१७.	सार्वजनिक संपर्क (पी ए) प्रणालीची स्थिती	पी ए पॅनेलची दोष (फॉल्ट) स्थिती
१८.	सर्व निर्गमनांसाठी स्टेअरकेस प्रेशरायझेशन फॅन चालू असण्याची स्थिती.	वायू विभेदक दाब बटन (स्विच)
१९.	लिफ्ट लॉबी /होईस्टवे प्रेशरायझेशन फॅन चालू असण्याची स्थिती.	वायू विभेदक दाब बटन (स्विच)
२०.	वायुवीजन / बहिःसर्जक प्रणालीसाठी तळघर पुरवठा व बहिःसर्जक पंखा (एक्झॉस्ट फॅन) चालू असण्याची स्थिती.	वायू विभेदक दाब बटन (स्विच)

४. **प्रक्रियात्मक आवश्यकता :-** इमारतींमध्ये पुरविलेल्या आग प्रतिबंधक व जीव संरक्षक यंत्रणा दुरुस्त व कार्यक्षमपणे काम करण्याच्या स्थितीत ठेवल्या जात आहेत याची सुनिश्चिती करणे हे, आय ओ टी आधारित प्रणालीचे मुख्य उद्दिष्ट आहे,—

(अ) अग्निशमन संच मांडणीच्या व उपकरणांच्या कार्यान्वयनाचे डिजिटल सनियंत्रण करण्याकरिता, आणि

(ब) अग्निशमन संच मांडणीची व उपकरणांची डिजिटल देखभाल करण्यासाठी व अभिलेख ठेवण्यासाठी,

पुढील कार्यपद्धती विषयक मार्गदर्शक तत्वांचा अंगीकार करून, ते साध्य करता येऊ शकेल :-

(१) प्रणालीच्या आवश्यकतेनुसार किमान अंकीय आधारसामग्री (डिजिटल इनपुट) आणि अनुरूप आधारसामग्री (अनालॉग इनपुट) पुरविणे.

(२) डेटा पाठविणाऱ्या एमक्यूटीटीएस नियमांचे (प्रोटोकॉलचे) पालन करून, त्याद्वारे यंत्राकडून यंत्राकडे संदेशावहन (मशीन टू मशीन कम्युनिकेशन) करणे. वास्तव काळाच्या (रिअल टाइम) आधारावर क्लाउड पोर्टलवर डेटा पाठवण्यासाठी एमक्यूटीटीएस प्रोटोकॉल.

(३) ४जी/ ५जी व त्यावरील अथवा इटरनेट किंवा वायफाय किंवा इतर कोणतेही विश्वसनीय तार किंवा ताररहित (वायर किंवा वायरलेस) माध्यम वापरून क्लाउडशी जोडणी (कनेक्टिव्हिटी) करणे, जी प्रत्येक १ मिनिटाच्या अंतराने आयओटी गेटवे वरून डेटा प्राप्त करील.

(४) जर १५ मिनिटांपेक्षा जास्त काळ आयओटी गेटवेवरून कोणताही डेटा प्राप्त न झाल्यास, क्लाउड, लघु संदेशाद्वारे (एसएमएसद्वारे) आगीची सूचना (अलार्म) देखील पाठवील. विनिर्दिष्ट वेळेपेक्षा अधिक काळ डेटा न मिळाल्यास, क्लाउड पोर्टलवरून आगीची सूचना तयार (अलार्म जनरेट) केली पाहिजे, जेणेकरून आपण आयओटी प्रणालीवर विश्वास ठेवू शकतो.

(५) गेटवेमध्ये युपीएस पॉवर असणे आवश्यक आहे आणि पॉवर बिघाड झाल्यास, ७ तासांपर्यंत पुरेल इतका संचित वीज पुरवठा (बॅकअप) असणे आवश्यक आहे.

(६) गेटवेमध्ये किमान १०००० घटनांच्या नोंदी (इव्हेंट लॉग) संग्रहित करण्याची अंगभूत क्षमता असावी.

(७) डेटा वाचवण्यासाठी वेळेची मोहोर (टाइम स्टॅम्प) असलेले वास्तव वेळ दर्शवणारे (रिअल टाइम) घड्याळ असावे.

(८) क्लाउड पोर्टलवरून डेटा रिपोर्ट व अलार्म रिपोर्ट यासारखे अहवाल उपलब्ध करून देता आले पाहिजे.

(९) एसएमएस व ईमेल अलर्ट (सूचना) पर्याय, वास्तव वेळेच्या (रिअल टाइम) आधारावर उपलब्ध असावा.

(१०) मुक्त स्रोत माहितीकोशामध्ये (ओपन-सोर्स डेटाबेसमध्ये) घटना संग्रहित केल्या पाहिजे. चालू असण्याचा (अपटाइम) काळ, किमान ९९% इतका असावा.

(११) हा डेटा (माहिती), स्थानिक अग्निशमन व आपत्कालीन सेवांना पाठवण्यासाठी भविष्यात उपयोजक कार्यक्रम आज्ञावली (अॅप्लीकेशन प्रोग्रामिंग इंटरफेस) तयार करण्याची तरतूद करावी. पंपाचा वीज पुरवठा खंडित होणे, तुषार व नळखांब वाहिन्यांचा दाब (स्प्रिंकलर व हायड्रंट लाईन प्रेशर) कमी असणे, आग सूचक प्रणालीतील दोष (फॉल्ट) व आगीची स्थिती, इत्यादींसारख्या गंभीर सूचनांसाठीच (अलार्मसाठी) केवळ स्थानिक अग्निशमन व आपत्कालीन सेवांसाठी धोक्याच्या सूचना (अलर्ट) पाठविल्या पाहिजेत.”

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

प्रियांका कुलकर्णी-छापवाले,
शासनाच्या उप सचिव.

URBAN DEVELOPMENT DEPARTMENT

Mantralaya (Main Building), 4th Floor, Madam Kama Marg, Hutatma Rajguru Chowk,
Mumbai 400 032, dated 30th January, 2025

NOTIFICATION

MAHARASHTRA FIRE PREVENTION AND LIFE SAFETY MEASURES ACT, 2006.

No. MFS-2023/C.R.370/UD-14.— The following draft of rules further to amend the Maharashtra Fire Prevention and Life Safety Measures Rules, 2009 which the Government of Maharashtra proposes to make in exercise of the powers conferred by sub-section (1) of section 49 of the Maharashtra Fire Prevention and Life Safety Measures Act, 2006 (Mah. III of 2007), and of all other powers enabling it in that behalf, is hereby published, as required by sub-section (1) of section 49 of the said Act, for the information of all the persons likely to be affected thereby; and notice is hereby given that the said draft will be taken into consideration by the Government of Maharashtra after expiry of a period of fifteen days from the date of publication of this notification in the *Maharashtra Government Gazette*;

2. Any objection or suggestion, which may be received by the Director, Maharashtra Fire and Emergency Services, Hans Bhugra Marg, Kalina, Hans Bhugra Marg, Kalina, Santacruz (East), Mumbai-400 098, from any person with respect to the said draft before the aforesaid date, will be considered by the Government.

DRAFT RULES

1. These Rules may be called the Maharashtra Fire Prevention and Life Safety Measures (Amendment) Rules, 2025.

2. In rule 2 of the Maharashtra Fire Prevention and Life Safety Measures Rules, 2009 (hereinafter referred to as “the principal Rules”), after clause (a), the following clause shall be inserted, namely :—

“(aa) “Appendix” means the Appendix appended to these rules;”.

3. In rule 3 of the principal Rules,—

(1) in sub-rule (1),—

(a) for the words, “Director, Maharashtra Fire Services”, the words, “Director, Maharashtra Fire and Emergency Services” shall be substituted;

(b) in sub-clause (a), for the words and letters “for “A” and “B” class Municipal Corporations the nominated officer shall be a fire officer who-”, the words and letters “for “A+”, “A” and “B” class Municipal Corporations, a fire officer who,-” shall be substituted;

(c) in sub-clause (b), the words “the nominated officer shall be” shall be deleted;

(d) in sub-clause (c), the words “the nominated officer shall be” shall be deleted;

(e) in sub-clause (d), the words “the nominated officer shall be” shall be deleted;

(2) sub-rule (4) shall be deleted.

4. After rule 3 of the principal Rules, the following rule shall be inserted, namely :—

“(3A) *Automated Continuous Monitoring System.*— The automated continuous monitoring system for fire fighting system in a building or part thereof, for the purposes of sub-section (3A) of section 3 of the Act, shall be such as specified in Appendix.”.

5. In rule 4 of the principal Rules,—

(1) in sub-rule (1) after the words “or under the provisions of the Act” the words “and the National Building Code and the Indian Standard Code” shall be inserted;

(2) in sub-rule (2),—

(a) after the words, bracket and figure “as specified in sub-section (1) of section 3 of the Act after the words “and the National Building Code and Indian Standard Code” shall be inserted;

(b) after the words “in good repair and efficient condition” the words “in preceding six months” shall be inserted;

(3) after sub-rule (2), the following sub-rules shall be added, namely :—

“(3) A certificate regarding providing with automated continuous monitoring system for the fire fighting system in building or a part thereof as required by or under the provision of sub-section (3A) of section 3 of the Act to be issued by a Licensed Agency, shall be in Form A-1.

(4) A certificate which is to be issued by a Licensed Agency twice a year in the month of January and July regarding the maintenance of fire prevention and life safety measures in a building or premises for ensuring that the fire fighting systems are in good repair and efficient working condition by the help of automated continuous monitoring system as specified in sub-section (3A) of section 3 of the Act, shall be in Form B-1.

(5) A certificate mentioned in sub-rules (1), (2), (3) and (4) shall be submitted by owner or occupier in person or sent by registered post or through courier agency or online to Chief Fire Officer or Director, as case may be.”.

6. In rule 12 of the principal Rules,—

(1) in sub-rule (1),—

(a) after the word, “possesses”, the words, “at least any of the following qualifications, namely:-” shall be inserted.

(b) in clause (a),—

(i) the words, “at least any of the following qualifications, namely:-” shall be deleted;

(ii) in sub-clause (i), after the words, “Government of India”, the words, “or from any university recognized by the University Grants Commission or from Technical Board approved by the All India Council for Technical Education” shall be inserted.

(c) in clause (b),—

(i) for sub-clause (i), following sub-clause shall be substituted, namely :—

“(i) Degree or Diploma in Mechanical or Electrical or Electronics or Chemical or Civil Engineering or Computer Application from any university recognized by the University Grants Commission or from Technical Board approved by the All India Council for Technical Education and”;

(ii) in sub-clause (ii),—

(a) after the word “experience” the words “of not less than three years” shall be inserted;

(b) the figures “2005” and “2008” shall be deleted.

7. In rule 13 of the principal Rules,—

(1) in sub-rule (1), after the words “shall be in Form M” the words “and shall be affixed with court fee stamp of rupees twenty” shall be added.

(2) in sub-rule (3), in clause (b),- (i) in sub-clause (5), the words “or registered income tax practitioner” shall be deleted;

(ii) for sub-clause (7), the following sub-clause shall be substituted, namely :—

“(7) experience certificate as specified in sub-clause (ii) of clause (b) of sub-rule (1) of rule 12 or certificate of appointment of at least one person possessing qualification as mentioned in clause (a) of sub-rule (1) of rule 12”;

(iii) for sub-clause (9), the following sub-clause shall be substituted, namely :—

“(9) attested copy of GST registration in the State.”.

8. In Rule 14 of the principal Rules,—

(1) in sub-rule (1), in clause (b), for the words, “valid for one year”, the words, “valid for two years” shall be substituted;

(2) after sub-rule (3), following rule shall be added, namely :—

“(4) The Form A, Form B, Form A-1 or Form B-1 to be issued under rule 4 shall be issued under signatory of the person having requisite qualification as mentioned in rule 12.”.

9. In rule 18 of the principal Rules,—

(1) in sub-rule (1), for the words, “fire service fees”, the words, “Fire and Emergency Services Fees” shall be substituted;

(2) in the marginal note, for the words, “fire service fees”, the words, “Fire and Emergency Services Fees” shall be substituted.

10. For rule 19 of the principal Rules, the following rule shall be substituted, namely :—

“(19)(1) The Authority or Director shall give a notice in “Form-Q” to the person who has made an application under sub-section (1) of section 14 or a person who has constructed a building without permission, in respect of assessment of Fire and Emergency Services Fees leviable in case of building intended to be constructed by the applicant or the construction made without permission; and having regard to the matters to be considered as specified in sub-section (2) of section 14 shall assess the fees as specified in the Schedule II of the Act, so leviable and payable by such person.

(2) If any additions are made to the existing buildings for which fees have already been taken as per the Act, the Fire Service Fee leviable and payable in respect thereof shall be for the additional built up area only.

11. In rule 20 of the principal Rules, for the words, “fire service fees”, wherever they occur including marginal note, the words, “Fire and Emergency Services Fees” shall be substituted.

12. In rule 21 of the principal Rules, for the words, “Fire Services” or “fire services”, wherever they occur including marginal note, the words, “Fire and Emergency Services” shall be substituted.

13. In rule 22 of the principal Rules,—

(a) in sub-rule (1), for the words, “Fire Service Manual” the words, “Fire and Emergency Services Manual” shall be substituted;

(b) in sub-rule (2), for the words, “Fire Service Manual” the words, “Fire and Emergency Services Manual” shall be substituted.

14. In rule 24 of the principal Rules,—

(a) in sub-rule (1), for the words “fire fighting operations” the words “fire fighting or any other emergency situation” shall be substituted;

(b) in the marginal note, for the words “fire fighting operations” the words “fire fighting or any other emergency situation” shall be substituted.

15. In rule 25 of the principal Rules,—

(a) for the words, “fire or natural calamity”, the words, “fire or any emergency situation” shall be substituted;

(b) in marginal note, for the words, “during fire”, the words, “during fire or any emergency situation” shall be substituted.

16. In rule 27 of the principal Rules, for the words, “natural calamities and rescue of life”, the words “any emergency situation” shall be substituted.

17. In rule 28 of the principal Rules, in sub-clause (b), the words “of the Chief Executive Officer” shall be deleted.

18. In rule 29 of the principal Rules,—

(a) for the words “fire fighting purpose” the words, “fire fighting purposes or handling of any emergency situation” shall be substituted;

(b) in sub-rule (1) for the words “fire fighting operation” at both the place where they occur, the words “fire fighting operation or handling of any emergency situation” shall be substituted;

(c) in the marginal note, for the words, “fire fighting”, the words, “fire fighting purpose or handling of any emergency situation” shall be substituted.

19. In rule 30 of the principal Rules,—

(i) for sub-rule (1) the following sub-rule shall be substituted namely, :—

“(1) Any aggrieved person may prefer an appeal under section 32 in “Form-U.”.

(ii) in sub-rule (2),—

(i) for the letters and figure “Rs. 10”, the words “rupees twenty” shall be substituted;

(ii) for the letters and figure “Rs.500”, the words “rupees one thousand” shall be substituted.

20. After rule 30 of the principal Rules, the following rules shall be added, namely, :—

“31. Certificate regarding evaluation of fire prevention and life safety measures.— (a) The Licensed Fire and Life Safety Auditor shall issue a certificate, regarding the evaluation of the fire prevention and life safety measures as specified in clause (b) of sub-section (1) of section 45A of the Act in “Form V”.

(b) A certificate as mentioned in clause (a) shall be submitted in person or sent by registered post or through courier agency or online.

32. Eligibility to act as Fire and Life Safety Auditor.— (1) No Person or Association of Person shall be eligible to apply for grant of license to act as a Fire and Life Safety Auditor; and shall be granted a license to act as Fire and Life Safety Auditor unless he is a Proprietor or one of the Partner or one of the Director, as case may be, possesses, either,—

(A)(a) (i) a Degree or Advanced Diploma or Diploma in Fire Engineering awarded by the National Fire Services College, Ministry of Home Affairs, Government of India, or

(ii) Fellow of Fire Engineering of Institute of Fire Engineering (U.K) or M.I Fire (U.K) or A M I E, Fire India, Graduateship Examination of Institute of Fire Engineering (U.K) or Institute Fire Engineering in India, or

(iii) a Degree in Fire Engineering from a recognized university approved by University Grant Commission or All India Council for Technical Education; and

(b) experience of working of not less than twenty years out of which minimum ten years not below the rank of Station Officer or Fire Safety Manager in Regular Fire Services or Industrial Fire Service and shall possess an experience of :—

(i) scrutinizing the building plans of various occupancies, prescribing the recommendations related to fire and life safety as per the provisions of NBC or the provisions of the local fire rules or building bye laws or provisions prescribed in national and international codes and standards such as International Building Code, International Fire Code, Oil Industry Safety Directorate, National Fire Protection Association;

(ii) Ensuring the compliance of such recommendations by carrying out detail inspections;

(iii) Periodically inspecting various types of occupancies and ensure the fire and life safety compliance; OR

(B) (a) (i) a Degree in any discipline with Post Graduate Diploma in Fire from any university recognized by the university Grants Commission or from the All India Council for Technical Education; or

(ii) a Degree in Mechanical or Electrical or Electronic or Chemical or Civil Engineering from a recognized university approved by the University Grant Commission or from the All India Council for Technical Education; and

(c) (i) shall have experience of not less than seven years in,—

(1) the field of installation of active and passive fire protection arrangements; or

(2) working in the field of fire and life safety in any establishment of statutory companies or any industrial sector:

Provided that, in case of organization the license to work as Fire and Life Safety Auditor shall be granted only where one of the members of the organization possesses the above qualifications.

(2) No license of Fire and Life Safety Auditor shall be granted to any Person or Association of Persons who has been black-listed by any Government Department or Organization in Maharashtra or any other State.

33. Duties and Responsibilities of Fire and Life Safety Auditors.— (1) The duties and responsibilities of such Licensed Fire and Life Safety Auditor shall be as under :—

(i) conduct a 360-degree assessment of the building from fire hazard risk assessment point of view;

(ii) verify that the building's construction complies with relevant fire safety regulations;

(iii) identify and control ignition sources in areas where inflammable materials are stored or processed or transferred;

(iv) evaluate physical or chemical compatibility of storages of goods and recommend appropriate measures to reduce fire damage;

(v) check electrical hazards that may cause a fire and recommend necessary measures;

(vi) verify various active (fire hydrants, sprinklers, fire fighting pumps, etc.); fire alarm and detection as well as passive fire protection measures requirements in various occupancies and recommend appropriate improvements towards the deficiencies, if any;

(vii) evaluate the working of the Building Management System or Fire Control Room;

(viii) evaluate staff safety awareness and safety training requirements (identification and effectiveness of training) to understand the incident preparedness and the readiness of the staff or employee to handle the same;

(ix) submit Fire Audit Report and certificate duly signed by the Fire and Life Safety Auditor in Form-V to the owner or occupier of the said building regarding the evaluation of the fire prevention and life safety measures of the said premises or buildings:

Provided that, in case of organization if the Fire and Life Safety Auditor is association of persons such report and certificate shall be signed by the person of such organization having requisite qualification for such license;

(x) to carry out evaluation of fire prevention and life safety measures to ensure that all the fire fighting system (both active and passive) are working in good and efficient condition;

(xi) to carry out the testing of all active measures related to the fire and life safety provided in the building;

(xii) to take necessary photographs or videos of inspection and testing of Fire Fighting installations or equipment provided as per stipulation given under building bye laws or code with necessary date and time stamp along with signature of the representative from the owner or occupier side.

34. Application for License of Fire and Life Safety Auditor, etc.—

(1) Every application for license of Fire and Life Safety Auditor under section 45A shall be in Form-W.

(2) Such application may be presented in person or sent by registered post or through courier agency or online.

(3) Every such application shall be affixed with court fee stamp of rupees twenty and shall be accompanied by fees of rupees twenty-five thousand.

(4) Every application shall also be accompanied with following document :—

(a) attested passport size photograph of the proprietor or partner or director, as the case may be;

(b) registration of the firm as a proprietor or partnership deed or memorandum of association or articles of association, as the case may be;

(c) list of adequate machinery, tools and other requisite equipment for conducting the fire and life safety audit;

(d) self-attested certificate, stating that the firm is not blacklisted by the Government or any semi-Government organization in Maharashtra or in any other State; and

(e) self-declaration certificate for the fire and life safety audit work carried out in previous year, in case of renewal.

35. License of Fire and Life Safety Auditor.— (i) The License of Fire and Life Safety Auditor shall be granted in Form X and shall be subject to the following conditions, namely :—

(ii) the license shall be non-transferable.

(iii) the Changes, if any, in respect of the,—

(a) address of the office of the Licensed Fire and Life Safety Auditor;

or

(b) the partner or director, shall forthwith be reported to the Director.

36. Renewal of Fire and Life Safety Auditor License.— An application for renewal of a license granted under the section 45A, shall also made in Form W and shall be accompanied by a fee and documents specified under sub-rules (3) and (14) of rule 34.

37. Notice for suspension and cancellation of license for Fire and Life Safety Auditor.— Notice for suspension or cancellation of license shall be in Form Y.”

21. After Form A appended to the principal rules, the following Form shall be inserted, namely:-

“FORM A-1

(see rule 4(3))

Certificate by the Licensed Agency regarding the compliance of Automated Continuous Monitoring System for the Fire fighting Systems

CERTIFICATE

It is hereby certified that I/We have executed the works as mentioned in Appendix towards compliance in relation to Fire Prevention and Life Safety Measures to be provided and performed other related activities required to be carried out, in the following building or premises under the provisions of the Maharashtra Fire Prevention and Life Safety Measures Act, 2006 (Mah. Act No. III of 2007).

Description and Location of Building or Premises

.....

The details of the work and related activities which I or we have executed or performed are mentioned in the list appended herewith.

Place: Signature and Address of the Licensed Agency

Date: Licence No. ....

*Note.— For each building a separate certificate in Form ‘A-1’ should be necessary.”.

22. After Form B appended to the principal rules, the following Form shall be inserted, namely:-

“FORM B-1

(See rule 4(5))

Certificate of compliance of Automated Continuous Monitoring System for the Fire fighting Systems

It is hereby certified that I/We have carried out inspection as mentioned in Appendix towards compliance in relation to Fire Prevention and Life Safety Measures to be provided and performed and other related activities required to be carried out, in the following building or premises under the provision of the Maharashtra Fire Prevention and Life Safety Measures Act, 2006 (Mah. III of 2007).

I/We further certify that these installations in the above mentioned building are maintained in good repair and efficient conditions during the period ..... as required under the provisions of the Maharashtra Fire Prevention and Life Safety Measures Act, 2006 (Mah. III of 2007). The details of the inspection of installation in accordance to Appendix of the Rules are carried out by me/us are mentioned in the report appended herewith.

Place: Signature and Address of the Licensed Agency

Date: Licence No. ....

*Note.— For each building a separate certificate in Form ‘B-1’ should be necessary.

23. For Form I appended to the principal rules, the following Form shall be substituted, namely:-

“Form I

(See rule 8)

Report of Inspection

Whereas, after giving ‘a three hours’ notice under sub-section (1) of section 5 of the Maharashtra Fire Prevention and Life Safety Measures Act, 2006 (Mah. III of 2007) to the owner or occupier of _____, I have entered and inspected the said building or premises on _____ at _____ for ascertaining the adequacy or contravention of fire prevention and life safety measures that are provided or are required to be provided in the said building or premises by or under the provisions of the said Act.

2. The type of Occupancy is _____ and sub division of occupancy is _____ in accordance to Classification of Building based on occupancy as given in National Building Code of India and the occupancy of the building or part of the building inspected is _____.

3. The said building or premises which is inspected by me has obtained / not obtained Provisional Fire Safety Approval vide No. _____, dated _____ and have also obtained / not obtained Final Fire Safety Approval vide No. _____, dated _____.

4. Inadequacy or contraventions noticed in the building or premises during inspection are as under:-

a. _____

b. _____

c. _____

Place:

Signature and designation

Date:

of the inspecting officer.”.

24. In Form M appended to the principal Rules, for the words “To, The Director or Chief Fire Officer or Nominated Officer”, the words “To, The Director, Maharashtra Fire and Emergency Services” shall be substituted.

25. In Form N appended to the principal Rules, for the words “Director/Chief Fire Officer/ Nominated Officer” the words “Director” shall be substituted.

26. In Form O appended to the principal Rules, for the words “Director/Chief Fire Officer/ Nominated Officer” the words “Director” shall be substituted.

27. In Form P appended to the principal Rules,—

(i) for the words “The Commissioner or Officer”, the words “To, The Director or Chief Fire Officer” shall be substituted;

(ii) for the words “fire service fee” at both the places where they occur, the words “fire and emergency service fee” shall be substituted.

28. In Form Q appended to the principal Rules, for the words “fire service fee” wherever they occur, the words “fire and emergency service fee” shall be substituted.

29. In Form R appended to the principal Rules, for the words “fire service fee” wherever they occur, the words “fire and emergency service fee” shall be substituted.

30. In Form S appended to the principal Rules, for the words “fire fighting operation” wherever they occur, the words “dealing with fire or any other emergency situation” shall be substituted.

31. In Form T appended to the principal Rules, for the words “Fire Fighting and Rescue Operations” and “fire fighting and rescue operations”, wherever it occurs, the words “Fire Fighting or Any Other Emergency Situation” shall be substituted.

32. After Form U appended to the principal Rules, the following Forms shall be added, namely:-

“FORM V

(See rule 32)

Certificate by the Licensed Fire and Life Safety Auditor

It is hereby certified that I, M/s. ----- having license to carry out fire and life safety audit, have evaluated the fire prevention and life safety measure works in the following building or premises, as required under the provision of the Maharashtra Fire Prevention and Life Safety Measures Act, 2006 (Mah. III of 2007) and are found in good repair and efficient working condition.

Description and Location of Building or Premises

.....

The details of the work and related activities which I or we have evaluated or inspected are mentioned in the Fire, Safety and Audit report appended herewith.

I also certify that that I have read and understood the duties and responsibilities given in the Maharashtra Fire Prevention and Life Safety Measures Act, 2006 (Mah. III of 2007) or the Maharashtra Fire Prevention and Life Safety Measures Rules, 2009 to be followed as Fire and Life Safety Auditor and hereby states that I shall abide by the same.

Place:

Signature and Address of the
Licensed Fire and Life Safety Auditor.

Date:

Licence No. ....

*Note.— For each building a separate certificate in Form ‘V’ shall be necessary.

FORM W

(See rule 35)

Application for License of Fire and Life Safety Auditor

To,

The Director,

Maharashtra Fire and Emergency Services,

Sub : Grant or renewal of License of Fire and Life Safety Auditor under the Maharashtra Fire Prevention and Life Safety Measures Act, 2006 (Mah. III of 2007).

Sir,

I/we ..... undersigned hereby applies for grant of or renewal of Licence of Fire and Life Safety Auditor for the evaluation of fire prevention and life safety in any place, building or part thereof under the Maharashtra Fire Prevention and Life Safety Measures Act, 2006 (Mah. III of 2007). The particulars are given below :—

(1)	Full Name of the Applicant : (In capital letters).	
(2)	In case of Association of Persons the details of registration under the \relevant act.	
(3)	Address (Residence):	
(4)	Address (Office):	
(5)	Technical qualification and experience as per the requirements of the act.	
(6)	Details of staff :	
	(a)Supervisory staff-names qualifications and address of each.	
	(b) Other Employees-names, qualifications and address of each.	
(7)	Details of work with regard to fire and life safety audit, in case of renewal,	
	(a) Name or nature of work	
	(b) Type of Occupancies for which fire and life safety audit is carried out. (Note:- attach self-attested Copies of Work executed and Form V)	
(8)	List of machinery, Tools and Equipment.:	
(9)	Has the applicant or person having requisite qualification has been blacklisted in the past by any Government Department/ Organization/ other State?	
(10)	Has the applicant applied for registration elsewhere in his name or firm ? If so, whether the application is rejected? Give particulars.	
(11)	Details fees:-	
	(a) Fee Amount	
	(b) UTR No.	
	(c) Date:	

(12)	If the application is for renewal of the existing license, the details in respect of the license and the period of its validity (copy of the license appended)	
(13)	Whether the license of Fire and Life Safety Auditor granted any time previously has been suspended or cancelled; and if so, reasons. therefore.	

I request you to grant the license of Fire and Life Safety Auditor under the said Act.

Thanking you,

Yours faithfully,
Applicant.

FORM 'X'

(See rule 36)

License of Fire and Life Safety Auditor.

License No.

Date:

Licence is hereby granted or renewed under the provisions of section 45A of the Maharashtra Fire Prevention and Life Safety Measures Act, 2006 (Mah. III of 2007) to _____ having registered office at _____ to act as a Fire and Life Safety Auditor for the purposes of the said Act for evaluation of the fire prevention and life safety measures in buildings or parts thereof for ensuring that the fire fighting systems are in good repair and efficient working condition.

The license shall be valid for a period of two years from the date of issue i.e. from _____ till _____ .

Director
Maharashtra Fire and Emergency Services.

FORM 'Y'

(See rule 37)

Notice for suspension or cancellation of Fire and Life Safety Auditor License

To,

_____

_____

Whereas a License of Fire and Life Safety Auditor for the purpose of the Maharashtra Fire Prevention and Life Safety Measures Act, 2006 (Mah. III of 2007) and the Maharashtra Fire Prevention and Life Safety Measures Rules 2009 being a license No _____ dated _____ has been granted or renewed in the name of _____ ;

And Whereas the following contraventions and irregularities have been noticed, namely :-

- (1)
- (2)
- (3)

And Whereas these acts amount to _____

Now, therefore, in exercise of the powers conferred on me under sub-section (6) of section 45A of the said Act, I, hereby call upon you to show cause in writing so as to reach the undersigned on _____ as to why the license so granted or renewed in your favour should not be suspended or cancelled.

Director

Maharashtra Fire and Emergency Services.”.

33. After Form Y, the following Appendix shall be added, namely :—

“APPENDIX

(See rule 4(3))

1. Automated Continuous Monitoring System (ACMS) based on Internet of Things (IoT) for the fire fighting system in a building or part thereof as specified under section 45 of the Act shall be provided for both Active and Passive Measures, ensuring that the fire prevention and life safety measures are in good repair and efficient working condition.

2. The provision of the ACMS shall be done in two phases. The installation of ACMS shall be such that it will give necessary indication to both the owner or occupier as well as the system installer i.e. licensed agency as appointed under section 9 of the Act in the first phase. In the second phase, the critical alarms shall also be sent to the local fire and emergency services. Details regarding process required in both the phases is given in clause 1.4. The initiation of the Phase I shall be done with immediate effect of the rules coming in force whereas phase II shall be done at later stage.

3. The ACMS shall be provided as under :—

(a) System Status.— The system shall be integrated with requisite mechanism enabling to know the status of each system which shall be generated and collected on any suitable IoT Gateway. The data collected then shall be then uploaded on any suitable Cloud server which will then send requisite real time information of the system health to owner / occupier and the system installer on email, short message service (sms) or on mobile through any suitable app service. Status of following systems shall be notified.

(b) Hydrant :—

- (i) Main Hydrant Pump run status.
- (ii) Standby Diesel/Electrical Pump run status.
- (iii) Diesel tank level Monitoring.
- (iv) Power to Main Hydrant Pump (On / Off).
- (v) Hydrant riser low pressure monitoring.
- (vi) Jockey Pump run status.
- (vii) Power to Jockey Pump (On/ Off).
- (viii) Booster pump Pump run status.
- (ix) Power to Main Booster Pump (On/ Off).

(c) Fire Water Tank :—

- (i) Underground / Aboveground Fire Tank Level Monitoring.
- (ii) Overhead Tank Low Level Monitoring.

(d) Sprinkler :—

- (i) Main sprinkler Pump run status.
- (ii) Power to main sprinkler pump.
- (iii) Sprinkler riser low pressure monitoring.

(e) Detection System :—

- (i) Detection operation status (On/ Off).
- (ii) Control Panel / Repeater Panel status (working / non-working).
- (iii) Battery of Control Panel status.

(f) Manual Call Points.- Manual Call Points operation Status (On/ Off).**(g) Public Address System: Public Address System status (working / non working).****(h) Air Pressurization.—**

- (i) Staircase Pressurization Fan run status for all exits Lift Lobby/ Hoistways.
- (ii) Pressurization Fan run status for all Lift Lobby/ Hoistway.

(i) Supply and Exhaust Fan.— Basement supply and Exhaust Fan Run Status for Ventilation or Exhaust system.

Note.— Following Data parameters will be monitored and will be send from local Gateway to Cloud Portal for Real time monitoring and Report Generation.

1. Mode of Integration:

Sr. No. (1)	Monitoring of Critical Fire and Life Safety Parameters (2)	Mode of Integration (3)
1	Main Hydrant Pump run status	Water Differential Pressure Switch
2	Main Sprinkler Pump run status	Water Differential Pressure Switch
3	Standby Diesel / Electrical Pump run status	Water Differential Pressure Switch
4	Jockey Pump run status	Water Differential Pressure Switch
5	Booster Pump run status	Water Differential Pressure Switch
6	Diesel tank low level Monitoring	Level Sensor

Sr. No. (1)	Monitoring of Critical Fire and Life Safety Parameters (2)	Mode of Integration (3)
7	Power to Main Hydrant Pump	Voltage Sensor at Motor Control Centre (MCC)
8	Hydrant Riser Low Pressure Monitoring	Pressure Switch/ Transmitter
9	Power to Main Sprinkler Pump	Voltage Sensor at MCC
10	Sprinkler Riser Low Pressure Monitoring less than 5 Bar	Pressure Switch/ Transmitter
11	UG / AG Fire Tank Low Level Monitoring System	Ultrasonic water level device
12	Overhead Tank Low Level Monitoring System	Ultrasonic water level device
13	Detection Operation Status	Plain Old telephone Service (POTS) free contacts from fire panel
14	Control Panel / Repeater Panel status	Plain Old telephone Service (POTS) free contacts from fire panel
15	Battery of Control Panel status	Plain Old telephone Service (POTS) free contacts from fire panel
16	Manual Call Points operation Status	Plain Old telephone Service (POTS) free contacts from fire panel
17	Public Address (PA) System status	Fault Status for PA panel
18	Staircase Pressurization Fan run status for all Exits	Air Differential Pressure Switch
19	Lift Lobby/Hoistway Pressurization fan run status	Air Differential Pressure Switch
20	Basement Supply and Exhaust Fan run status for Ventilation/Exhaust system.	Air Differential Pressure Switch

4. Procedural Requirements.— The main objective of the IOT base system is to ensure that fire prevention and life safety systems provided in buildings are maintained in good repair and efficient working condition for,—

- (a) Digital Monitoring the Operations of the Fire Fighting Installation and Equipment;
- (b) Digital Maintenance and Record Keeping of Fire Fighting Installation and Equipment.

These can be achieved by adopting following procedure guidelines,—

(i) Providing minimum Digital Inputs and Analog Inputs depending upon the system requirement.

(ii) Machine to Machine communication by following MQTTS Protocol which will send the Data. MQTTS Protocol to send the Data to cloud portal on real time basis.

(iii) Connectivity to Cloud Using 4G/5G and above or Ethernet or WiFi or any other reliable wired or wireless medium which will receive data from IoT gateway at every 1 min interval.

(iv) Cloud will also send an alarm via SMS if no data is received from the IoT gateway for more than 15 mins. Cloud portal should generate alarm in case data is not received for more than specified time so we can ensure reliability on IoT system.

(v) Gateway should have UPS power and shall have a backup of up to 7 hrs in case of power failure.

(vi) Gateway shall have an in-built capacity to store a minimum 10000 event logs.

(vii) It should have real time clock to save data along with time stamp.

(viii) Reports like data report and alarm report should be available from cloud portal.

(ix) SMS and email alerts option should be available real time basis.

(x) Events should be stored in the Open-Source Database. Uptime should be at least 99%.

(xi) There should be provision to make API (Application Programming Interface) in future to send this data to local fire and emergency services. For local fire and emergency services, Alerts should be sent only for critical alarms e.g. Power Failure to Pumps, Sprinkler and Hydrant Line Pressure Low, Fault and Fire Conditions of the Fire Alarm System, etc.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

PRIYANKA KULKARNI-CHHAPWALE,
Deputy Secretary to Government.